

agro-industrial production. Volume 2: Scientific and methodological bases of sustainable nature management in agro-industrial production. Monograph]. Kyiv: DAI. 704 p. [in Ukrainian].

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Гуцуляк Григорій Дмитрович, доктор економічних наук, професор, член-кореспондент НААН, провідний науковий співробітник Інституту агроекології і природокористування (м. Косів, Україна; e-mail: instapv@i.ua)

УДК 630*62.432.42

DOI: 10.33730/2310-4678.1.2021.231865

ІНСТИТУЦІОНАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА ПОДІЛЬСЬКОГО ЕКОНОМІЧНОГО РЕГІОНУ

О.П. Яремко

кандидат економічних наук

*Тернопільське обласне управління лісового і мисливського господарства
e-mail: OYaremko@i.ua; ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4619-0527>*

У статті проаналізовано і розкрито основу інституціональних підходів в лісовому секторі. Детально розкрито питання лісоресурсного потенціалу в регіональному розрізі та визначено економічні чинники, що створюють умови для його розвитку. Висвітлено теоретичне обґрунтування економічного районування територій. Запропоновано етапи розвитку механізму державної підтримки лісового господарства Подільського економічного району.

Ключові слова: *природо-ресурсний потенціал, лісоресурсний потенціал, інституалізація, економічне районування.*

ВСТУП

Нині в Україні спостерігається складна ситуація, за якої стан лісових екосистем не відповідає еколого-економічним вимогам. Причиною такої ситуації є складність прийняття управлінських рішень у галузі лісового господарства, яке зумовлене довготривалістю лісовирощування та складністю прогнозування майбутніх варіантів розвитку подій як економічного, так і екологічного характеру.

До природних ресурсів відносять: земельні, лісові, мінерально-сировинні (корисні копалини), водні, ресурси флори, фауни, рекреаційні ресурси. Природними умовами вважаються територіальне розташування регіону та його ландшафт, особливості клімату. Природні ресурси і природні умови тісно пов'язані між собою, оскільки природні умови, якщо вони сприятливі, також є ресурсом для розвитку господарства, а ресурси, які не перебувають у господарському обороті (земельні, водні, лісові), продовжують залишатися природними умовами, справляючи позитивний вплив на розвиток людей, стан їхнього здоров'я. Адже лісові ресурси відіграють важливу роль у збереженні навколишнього середовища та господарській діяльності людей, слугують важливим

сировинним фактором для розвитку галузей економіки [1].

Проте збалансоване використання лісових ресурсів забезпечується не лише процесами їх споживання, а й процесами відтворення, які разом складають основу для розвитку лісового потенціалу. Тому нині гостро постало завдання створити не просто ефективну, а екологічно збалансовану систему управління лісовим господарством [2].

Додаткової напруги в питаннях реформування лісової галузі додали ініціативи представників Кабміну стосовно передачі цілісних лісогосподарських комплексів у концесію [3].

На сучасному етапі становлення України необхідним стає забезпечення системності, цілісності, збалансованості, внутрішньої консолідації, адаптивності і стійкості її регіонів, що зумовлює необхідність вдосконалення методологічних основ державного управління природно-економічним потенціалом регіонів. В умовах переходу до ринкових відносин невід'ємною складовою системи управління та регулювання економіки для стимулювання охорони й відтворення природно-ресурсного потенціалу країни має стати вдосконалення економічного механізму природокористування

і природоохоронної діяльності та формування стабільних джерел фінансування природоохоронних заходів. Здійснити це можливо шляхом регулювання відповідних економічних умов (інвестиційних, податкових, кредитних та ін). [4].

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Актуальні питання щодо формування теоретико-методологічних засад інституціонального забезпечення розвитку ресурсного потенціалу лісового господарства розглядаються в працях провідних вчених, зокрема, таких, як: І. Антоненко, О. Дребот, І. Лицур, І. Синякевича, І. Соловія, О. Фурдичка, [5; 6; 7]. Науковцями пропонуються теоретико-методологічні аспекти в контексті інституціонального забезпечення господарювання інститутів, які б сприяли своєю результативністю у країнах ЄС.

Залишаються не повною мірою відображені аспекти формування інституціонального забезпечення в контексті ресурсного потенціалу лісового господарства, форм та джерел інвестиційного забезпечення реалізації лісогосподарських та лісоохоронних проектів тощо.

МЕТОДИ ТА МАТЕРІАЛИ ДОСЛІДЖЕНЬ

Методологічну основу дослідження становлять класичні положення економіки природокористування та охорони навколишнього природного середовища, лісового сектора, наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених та особисті дослідження. Методи дослідження: системний підхід та аналіз, історичний, монографічний, економіко-статистичний, системно-структурний та графічний.

РЕЗУЛЬТАТИ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

Трансформація соціально-економічної системи країни створила передумови для наукового переосмислення цілої низки теоретичних конструкцій для створення ефективної бази національної економіки на засадах збалансованого розвитку. Причинами низької результативності реформ, а особливо в контексті створення соціально-орієнтованої ринкової економічної системи, багато вчених та спеціалістів вважають недосконалість інституціонального середовища.

Як зазначає Дребот О.І., інституціональне середовище лісокористування слід розглядати насамперед як регуляторну систему гармонізації взаємовідносин лісогосподарського виробництва та природних ресурсів, спрямовану на оптимізацію виробництва з урахуванням фактичних вимог і обмежень діючих інститутів

та інституцій щодо забезпечення раціонального використання лісових ресурсів. Конкретною методологічною базою інституціонального середовища лісокористування виступає реалізація принципів концепції збалансованого розвитку [8].

Процеси, що відбуваються в лісовому господарстві для отримання фінансового прибутку та економічної стабільності лісового сектору економіки, які мають обов'язково включати вищезазначені принципи, адже питання функціонування і розвитку лісового сектору України мають як суспільно-політичний, так й еколого-економічний характер.

Зважаючи на системну роль і функції лісів щодо забезпечення суспільного добробуту, провідною у вирішенні зазначених проблем стає рента складова державної економічної політики. Такий підхід, як вказано у дослідженні [9], передбачає використання вагомих важелів та інструментів інституціонального забезпечення, а також системне та поетапне законодавче забезпечення на регіональному рівні. Аспекти зазначених характеристик становлять науково-теоретичний пошук шляхів, а також підвищення ефективності лісового сектору України, зокрема інститутів та інституцій.

Отже, розгляньмо інституціональні аспекти ресурсного потенціалу лісового господарства України та Подільського економічного регіону зокрема.

Основна сутність ресурсного потенціалу має включати в себе такі фактори, як доступність, спроможність ресурсного забезпечення та економічна перспектива. Розглядаючи інституціональний аспект лісоресурсного потенціалу, слід визначати його як природний комплекс, як сукупність природних ресурсів, що в результаті задовольняє потреби суб'єктів господарювання, населення та держави загалом. Як зазначає Лицур І., підвищення ефективності використання, охорони і відтворення лісоресурсного потенціалу визначається національними економічними інтересами. Пріоритетними або життєво важливими інтересами є сукупність потреб, задоволення яких забезпечує надійне існування і можливість прогресивного розвитку лісоресурсного потенціалу. На основі еколого-економічних інтересів через призму їх реалізації та захисту з врахуванням конкретних внутрішніх обставин і зовнішніх чинників формуються цілі, завдання та пріоритетні напрями використання ресурсного потенціалу лісового господарства [10].

Варто зауважити, що величина лісового потенціалу може бути визначена як сукупність потенціалів окремих його складових компонентів у відповідності до різноманітних видів

лісокористування. Також величина лісоресурсного потенціалу тісно пов'язана з такими показниками, як лісистість території і, зокрема, з визначенням оптимальної лісистості території. Даний критерій зумовлює необхідність розглянути показники лісистості території регіону Поділля для подальшого аналізу [11].

Отже, Подільський регіон є досить малолісистим. Крім того, ліси ЕР розташовані нерівномірно. Тому Стратегії областей цього ЕР передбачають проведення заходів щодо збільшення лісистості та забезпечення лісоресурсного потенціалу за рахунок малопродуктивних і деградованих земель; забезпечення збалансованого розвитку лісового господарства ЕР на принципах безперервного невиснажливого використання лісових ресурсів; виконання робіт із лісорозведення; передачі ненаданих у користування безхазяйних лісів області в постійне користування діючим державним і комунальним лісгосподарським підприємствам; приведення в належний стан придорожніх лісосмуг розширеного відтворення лісових ресурсів тощо. Здійснення цієї роботи покладено на державні підприємства обласного управління лісового та мисливського господарства, лісгоспи, лісгосподарські підприємства, органи місцевого самоврядування, жителів населених пунктів, місцеві громади тощо.

Система еколого-економічної безпеки кожного лісового господарства ґрунтується на його індивідуальних особливостях. Розробляючи чи удосконалюючи цю систему, необхідно врахувати галузь, у якій функціонує підприємство, форму власності, розмір, ресурсне забезпечення та ресурсний потенціал, а також управлінську складову.

Звернемо увагу також на те, що питання лісових відносин на початку 2000-х років розглядала Міжвідомча аналітично-консультативна рада з питань розвитку продуктивних сил виробничих відносин при Кабінеті Міністрів України під керівництвом академіка НАН України народного депутата України І.Р. Южновського (2003 р.). Це був перший, так

би мовити, позавідомчий приклад «висвітлення проблем сучасного стану лісів України та перспективи розвитку лісового господарства. Піднімається питання визначення розміру головного користування лісом, заготівлі ліквідної деревини, фінансового стану підприємств лісового господарства, експорту та імпорту деревини, фінансового стану підприємств лісового господарства, плати за спеціальне використання лісових ресурсів. Показується роль і місце галузі у народногосподарському комплексі України» [13].

Отже, комплексно розглядаючи лісове господарство України, можна стверджувати, що ліс виконує, в першу чергу, екологічні і рекреаційні функції, а далі вже виступає інструментом забезпечення лісгосподарської продукції та сировини. Основні процеси лісокористування в результаті приносять фінансовий прибуток та посідають провідне місце на міжнародному економічному ринку. Лісгосподарська продукція займає перші місця у структурі зовнішньої торгівлі України.

Як бачимо із таблиці 2, що обсяг експорту пиломатеріалів у 2017–2018 рр. і I півріччі 2019 р. (у межах 2,5–3,0 млн м³). А в I півріччі 2019 р. зменшилися обсяги експорту дров паливних тільки — 111 тис. м³, тоді як у 2017–2018 рр. експорт паливної деревини у цілому за рік становив понад 1 млн м³. Стрімке зменшення обсягів експорту дров паливних, зокрема по підприємствах Держлісагентства, певною мірою може бути пов'язано з обмеженнями, спрямованими на зниження корупційних ризиків при експорті лісової продукції.

Варто зазначити, що основними експортерами лісопродукції Подільського регіону є такі, як: ДП «Тернопільське лісове господарство» (Тернопільська обл.), яке експортує дрова паливні (листяні); ТОВ «Берлінек-Інвест» (Вінницька обл.) — експорт пиломатеріалів (дуб, ясен). За рівнем доходу, отриманим від експорту деревини, є Вінницька область. Це пов'язано з більшою оснащеністю технічного устаткування на лісгосподарських виробництвах (табл. 3).

Таблиця 1

Лісистість території економічного регіону Поділля

Адміністративні області	Загальна територія, тис. км ²	Вкриті лісовою рослинністю землі, тис. га	Фактична лісистість	Оптимальна лісистість
Вінницька	26,5	351,4	13,3%	16%
Тернопільська	13,8	192,4	13,9%	20%
Хмельницька	20,6	262,7	12,8%	17%

Джерело: [12].

Таблиця 2

Обсяги експорту деревини у розрізі лісопродукції по Україні та Держлісагенству

Продукція, тис. м ³	2017 р.		2018 р.		I півр. 2019 р.		Разом	
	Всього	Агентство	Всього	Агентство	Всього	Агентство	Всього	Агентство
Дрова паливні	1428,4	890,2	1020,2	562,6	111,7	10,1	2560,3	1462,9
Круглий ліс	0	0	0	0	0	0	0	0
Заготовки для піддонів	455,5	178,8	517,5	206,8	263,5	99,5	1236,5	485,1
Пиломатеріали	2526,9	332,9	3000,7	373,7	1377,3	188	6904,9	894,6
Стовпи	7,4	4,3	5,9	3,8	0,5	0	13,8	8,1
Тріска	264,2	18,1	336,7	28,2	149,5	49,3	750,4	95,6
Інше	43,9	8,3	50,7	12,4	20,9	6,5	115,5	27,2
Всього	4726,3	1432,6	4931,7	1187,5	1923,4	353,4	11 581,4	2973,5

Джерело: сформовано автором за даними Державної служби статистики України.

Таблиця 3

Дохід Подільського економічного регіону від експорту деревини, тис. грн за 2018–2019 рр.

Лісогосподарське управління	2018 р.	2019 р.
Вінницьке	75 614	58 213
Тернопільське	34 866	13 466
Хмельницьке	64 300	32 520
Всього:	174 780	104 199

Джерело: Державне агентство лісових ресурсів України.

Основна нормативно-правова база з ведення лісового господарства включає в себе ряд законодавчих та правових документів, що визначають та регулюють діяльність лісових господарств та обласних управлінь (рис. 1).

Для більш детального вивчення Подільського економічного району необхідно визначити основні поняття. Так, за даними [14], визначається, що економічні райони України — територіальна організація та управління господарством України, котра передбачає розподіл території з урахуванням об'єктивних закономірностей територіального поділу праці, формування територіально-виробничих комплексів, етнічних та історичних особливостей регіонів тощо.

В Україні відсутня єдина загальноприйнята схема районування. Були різні варіанти, котрі базувалися на наявному адміністративному поділі, проте переважна більшість науковців соціально-економічної географії окреслили 9 районів (рис. 2) [14].

Розглянемо детальніше один з економічних районів (ЕР), а саме Подільський. Він розташований на Правобережній Україні, на заході лісостепової зони, та охоплює Вінницьку, Тернопільську і Хмельницьку області. Його площа становить 60,9 тис. км², тобто 10,1% території України: Вінницька обл. — 26,5 тис. км² (4,4%), Хмельницька обл. — 20,6 тис. км² (3,4%), Тернопільська обл. — 13,8 тис. км² (2,3%). Економічним центром Подільського району є місто Вінниця. Цей ЕР має зручне економіко-географічне положення. Він розміщений між розвинутими в господарському відношенні центрами — Києвом, Львовом та Одесою [15].

Значущу роль у розвитку продуктивних сил кожного регіону відіграють його природні ресурси: земельні, водні, лісові тощо.

Для економічного потенціалу регіону надзвичайно важливе значення мають ліси. Ліси використовують як ресурсний матеріал для розвитку різних галузей економіки, створюють придатні умови для життя людини. Лісові

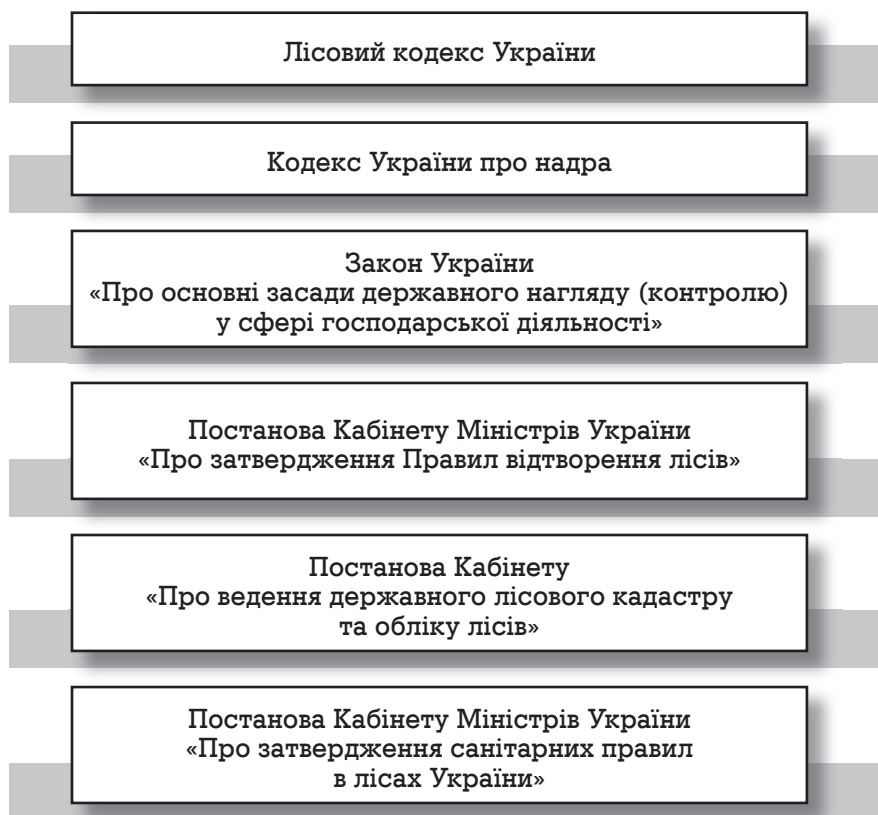

Рис. 1. Нормативно-правова база ведення лісового господарства України
Джерело: сформовано автором.

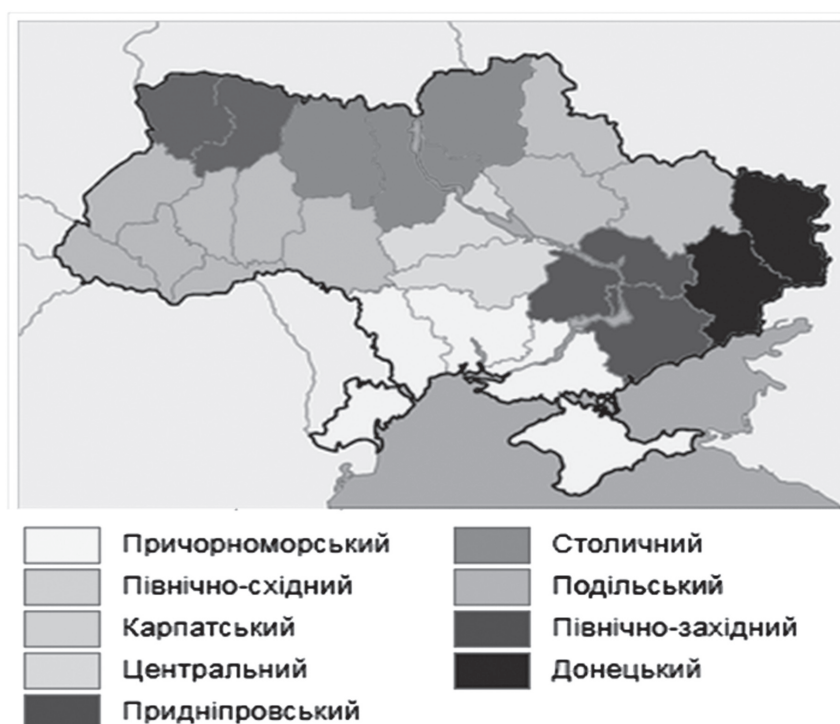

Рис. 2. Економічне районування України за проектами Петра Масляка та Петра Шищенка
Джерело: [14].

ресурси — це й деревина, і технічна сировина, і харчові та кормові ресурси [16].

А провідним складником ЕР є його господарство загалом та лісове зокрема. Лісове господарство забезпечує розширене лісовідтворення, підвищення продуктивності лісів, посилення їх екологічних функцій, лісовпорядкування, захист та охорону [15].

Подільський ЕР має рівнинний рельєф території, сприятливі агрокліматичні умови, що є основою для розвитку сільського господарства та транспорту. Рівень забезпеченості водними ресурсами є достатнім. Основним природним багатством Подільського ЕР є земельні ресурси, тут поширені сірі лісові та чорноземні ґрунти. А от лісистість території регіону низька — 13% [15].

Давайте розглянемо докладніше ресурсний потенціал лісового господарства областей Подільського ЕР.

Вінницька область

Ліси Вінниччини на сьогодні займають площу 380,3 тис. га (приблизно 13,8% її загальної площі), що робить область малолісною й лісодефіцитною. Для забезпечення екологічної рівноваги території Вінниччини, зменшення негативної дії ерозійних процесів на ґрунти та досягнення оптимального мінімального рівня лісистості 15% необхідно висадити не менше 31 тис. га нових лісів. У 2017 р. площа відтворення лісів склала 2366 га (у 2016 р. — 2433 га), з неї лісорозведення — 536 га (2016 р. — 443 га) [17, с. 17]. Але за останні два століття ландшафти Вінницької області зазнали докорінних змін. Площа лісів зменшилася з 70% до 13,8% території. [17, с.82].

На території області загальна площа земель, які можуть бути надані під заліснення складає 5788,25 га. Це землі, які за своїми природними властивостями мають низьку продуктивність або характеризуються негативними природними властивостями: заболоченість, еродованість, наявність схилів крутизною більше за 7 градусів [17, с. 82].

Однією зі стратегічних цілей Стратегії збалансованого регіонального розвитку області є створення безпечного середовища в регіоні, що є важливою передумовою для збереження людського та природного потенціалу. Треба не тільки поліпшити соціально-економічне становище та захист громадян, але і створити умови для відповідального ставлення та збереження природних ресурсів для майбутніх поколінь — земель, річок, лісових насаджень [18, с.155; 19].

Тернопільська область

Тернопільська область, як вже зазначалось, належить до малолісистих областей України. Площа земель лісогосподарського призначення становить 201,7 тис. га, з них 188,4

Таблиця 4

Співвідношення лісів та інших лісовкритих площ до загальної території земельного фонду Тернопільської області станом на 01.01.2019 р.

	Усього, тис. га	% до загальної площі території
Загальна територія	1382,4	100
Ліси та інші лісовкриті площі	201,7	14,6

Джерело: сформовано автором на основі [20, с. 15].

тис. га вкритих лісовою рослинністю земель. Лісистість складає 14,6%, що нижче за науково-обґрунтований показник для регіону (20%) та середній для України (16%) (табл. 4) [20, с. 16].

Ліси на території області розташовані вкрай нерівномірно й зосереджені, в основному, у північній (з переважанням соснових деревостанів) і північнозахідній частинах (бук, граб), де лісистість досягає 20–25%, а також у південній частині (дуб, граб), де лісистість становить 14–18%. Лісові масиви розташовані здебільшого на плато та схилах Бережанського горбогір'я, Кременецьких гір, Товтрового кряжу та в долинах річок Коропець, Стрипа, Серет, Збруч, Дністер і виконують захисні, водорегуляторні, рекреаційно-оздоровчі функції й мають обмежене експлуатаційне значення. На даний час 157,7 тис. га лісів області (83%) перебувають у постійному користуванні 6 державних підприємств Тернопільського обласного управління лісового та мисливського господарства, а саме: Тернопільського, Кременецького, Буцацького, Чортківського лісових господарств, Бережанського лісомисливського господарства, природного заповідника «Медобори», 23,5 тис. га — агролісогосподарських підприємств (1 державне та 5 комунальних підприємств), 0,15 тис. га — установ природно-заповідного фонду Мінприроди, 0,27 тис. га — підрозділів Міністерства оборони України. Приблизно 9,8 тис. га лісів колишніх сільгоспідприємств не передані в користування [20, с. 16].

Щорічно в області проводяться заходи щодо створення та відновлення лісових насаджень (рис. 3).

Оскільки Тернопільська область належить до малолісних регіонів і потребує збільшення лісистості з теперішніх 14,5 відсотка до науково-обґрунтованих 20 відсотків, то один із проектів каталогу Стратегії розвитку Тернопільської області передбачає збільшення лісистості області (табл. 5).

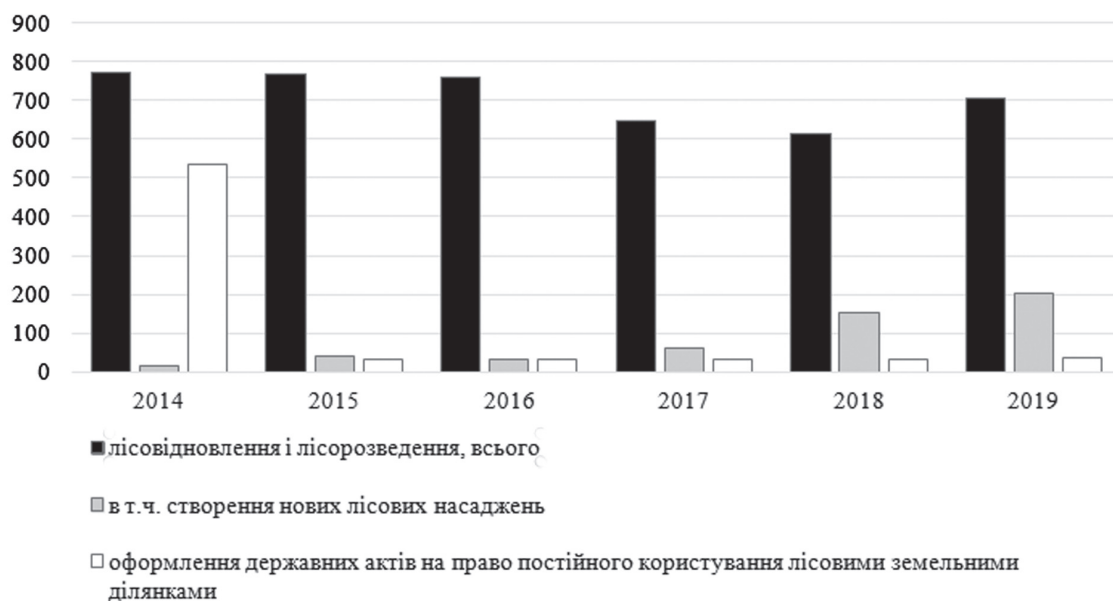

Рис. 3. Динаміка проведення заходів щодо створення і відновлення лісових насаджень (га)
Джерело: [20, с. 17].

Таблиця 5

Доведення лісистості території області відповідно до науково-обґрунтованого показника

Назва проєкту регіонального розвитку (далі — проєкт)	Доведення лісистості території області відповідно до науково-обґрунтованого показника
Назва завдання Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2027 року, якому відповідає проєкт.	Стратегічна ціль I «Формування згуртованої держави в соціальному, гуманітарному, економічному, екологічному, безпековому та просторовому вимірах», напрям «Формування мережі природоохоронних територій, збереження та відтворення екосистем, поліпшення стану навколишнього природного середовища», завдання 6 «Розроблення та впровадження комплексу заходів щодо запобігання та адаптації до зміни клімату територій та найбільш вразливих галузей (сільського, лісового, водного господарства, охорони здоров'я та транспортної інфраструктури) та об'єктів інфраструктури, а також забезпечення розвитку об'єктів і територій національної екологічної мережі» та інші взаємозалежні завдання
Номер і назва завдання регіональної стратегії розвитку, якому відповідає проєкт	1.4.2 Забезпечення охорони та раціонального використання природноресурсного потенціалу області
Мета та завдання проєкту.	Збільшення лісистості за рахунок малопродуктивних і деградованих земель, забезпечення збалансованого розвитку лісового господарства області на принципах безперервного невиснажливого використання лісових ресурсів; виконання робіт із лісорозведення; передача ненаданих у користування безхазяйних лісів області в постійне користування діючим державним і комунальним лісгосподарським підприємствам; приведення в належний стан придорожніх лісосмуг

Територія, на яку проєкт матиме вплив	Тернопільська область
Цільові групи проєкту та кінцеві бенефіціари проєкту	Органи місцевого самоврядування, лісгосподарські підприємства жителі населених пунктів; місцеві громади, у межах яких буде реалізовуватися проєкт
Опис проблеми, на вирішення якої спрямований проєкт	Оптимальна лісистість лісостепових регіонів за розрахунками наукових установ складає близько 18%, що забезпечує екологічну стабільність територій, служить запобіжником змін клімату. В області досягнуто 13% лісистості, що не в повній мірі відповідає визначеним екологічним критеріям
Очікувані результати від реалізації проєкту	
Економічна та/або бюджетна ефективність реалізації проєкту	Зменшення економічних витрат за рахунок оптимізації використання і охорони лісових ресурсів області
Соціальний вплив	Створення екологічно безпечних умов для проживання населення
Екологічний вплив	Збереження існуючих та збільшення площі лісів в області, покращення середовища існування видів флори і фауни
Основні заходи проєкту	– посадка лісу на малопродуктивних та деградованих землях; – розроблення землевпорядної документації державними та 401 комунальними лісгосподарськими підприємствами для передачі в постійне користування безхазяйних лісів області; – проведення лісовпорядкування придорожніх лісосмуг області
Період реалізації проєкту (з (рік) до (рік))	2021–2023 роки:
Координатори реалізації проєктів у рамках технічного завдання	управління екології та природних ресурсів, департамент агропромислового розвитку облдержадміністрації, обласне управління лісового та мисливського господарства, Головне управління Держгеокадстру в області, наукові та установи природнозаповідного фонду, райдержадміністрації, органи місцевого самоврядування, приватні інвестори

Джерело: [20, с. 399–401].

Хмельницька область

Ліси та інші лісопокриті площі області займають приблизно 12,0% території. Цей відсоток лісистості нижчий від середнього по державі. Ліси розташовані дуже нерівномірно. Вони сконцентровані переважно на півночі області (в зоні Малого Полісся) та в центрально-західному регіоні. Загальна площа лісів області складає 281,6 тис. га, площа державного лісового фонду — 194,2 тис. гектара. Загальний запас деревини на Хмельниччині складає 42348,56 тис. куб. метрів. Площа земель, наданих у постійне користування державним підприємствам лісового господарства, становить 193,6 тис. га.

Заходи з розширеного відтворення лісових ресурсів і їхніх захисних функцій, подальшої інтенсифікації лісгосподарського виробництва здійснюють десять державних підприємств обласного управління лісового та мисливського господарства, шістьнадцять районних ліскокомунальних підприємств, один військовий лісгосп тощо [21, с. 16–17].

Видовий склад лісів представлений переважно листяними породами (71%), а високопродуктивні хвойні породи займають 29% від лісопокритої площі. Ліси здебільшого — молодняк, який займає 30% від загальної маси деревини, і середньовікові насадження — 37%,

Рис 4. Розподіл лісів за віковою структурою в Хмельницькій області, %

Джерело: [21, с. 17].

пристигаючі — 19%, а стиглі й перестійні, які найбільш придатні для рубок, займають лише 14% від площі лісів (рис. 4).

Детально розглянувши структуру лісового господарства Подільського економічного району, необхідно визначити кроки реалізації збалансованих цілей міжнародної лісової політики в економічному районі та по всій Україні. Отже, першочерговими етапами мають бути:

- стимулювання збереження та відновлення лісових ресурсів з метою зменшення впливу кліматичних змін на природне середовище та збереження його різноманіття;

- забезпечення міждержавного контролю за ринком нелегально добутої деревини та ефективної торгівлі і справедливого розподілу ресурсів між лісовими і малолісними країнами;

- через міждержавні структури та урядові угоди стимулювання сезонних підходів до виділення економічних, екологічних та соціальних проблем лісів і лісових територій та можливість фінансової допомоги областям, які знаходяться в зоні екологічних і соціальних ризиків;

- напрацювання єдиного підходу до рівня ведення лісового господарства (як приклад сертифікація лісів, національна інвентаризація лісів) та об'єктивних критеріїв оцінки управління лісами [3 с. 116].

Значущу роль в ефективності відтворення ресурсного потенціалу відіграють національні економічні інтереси. Пріоритетом має бути сукупність можливостей та потреб ринкових економічних відносин. Процес формування та відтворення ресурсної бази лісового сектора залежить від рівня державної підтримки та управлінських рішень. Тому основу мають формувати інституційні зміни та організаційно-економічні бази. Низка факторів формує комплексний розвиток лісового сектора, до якого входять і лісгосподарське виробництво, процеси лісовідновлення, фінансово-економічні аспекти та інвестиційне залучення.

Механізм державної підтримки лісового господарства регіонального рівня повинен обов'язково включати взаємозв'язок природно-економічних факторів функціонування лісгосподарських підприємств.

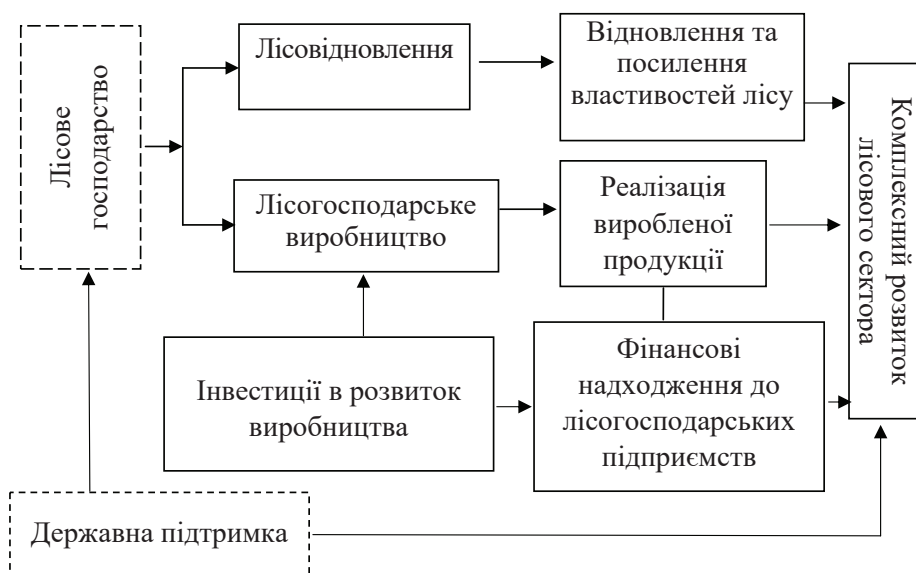

Рис. 5. Модель комплексного розвитку лісового сектора

Джерело: сформовано автором.

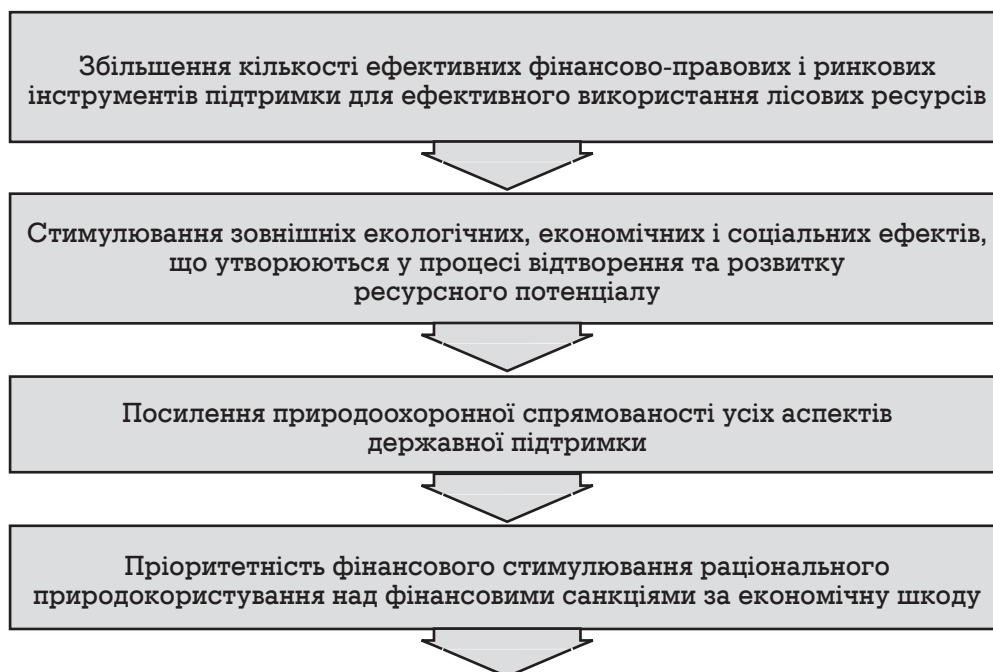

Рис. 6. Механізм державної підтримки лісового господарства Подільського економічного району
Джерело: сформовано автором на основі [22].

Лісове господарство Поділля має демонструвати свою конкурентоспроможність та підвищувати показники лісгосподарського виробництва. Збалансоване ведення лісового господарства регіону має стати окремим напрямом забезпечення лісоресурсного потенціалу. Також інституціональний аспект необхідно розглядати як взаємозв'язок природних ресурсів та лісгосподарського виробництва, що забезпечуватиме збалансований напрямок управлінський дій.

ВИСНОВОК

Ліси та лісове господарство Поділля є важливими чинниками сталого та економічного розвитку регіону. Ефективне використання лісоресурсного потенціалу сприятиме підви-

щенню продуктивності лісів Вінницької, Тернопільської та Хмельницької областей. Аспекти збалансованого розвитку лісового господарства Подільського економічного регіону забезпечать ефективності економічних, екологічних і соціальних функцій регіону. Державна підтримка в цілях лісовідновлення, сталого лісористування, відновлення інфраструктури допоможе залученню інноваційних підходів управління в лісовій галузі. Важливою складовою управління природно-ресурсної сфери Поділля є стимулювання лісгосподарських підприємств впровадження основних інструментів еколого-економічного менеджменту, що дозволить залучити інвестиції у реалізацію природоохоронних проектів та розвитку природно-ресурсного потенціалу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ресурсний потенціал регіону: навч. посіб. / авт.-упоряд.: М.К. Орлатий, С.А. Романюк, І.О. Дегтярьова та ін.; за заг. ред. М.К. Орлатого. Київ: НАДУ, 2014. 724 с.
2. Горбик В.М. Проблеми та напрями вдосконалення державної політики управління збалансованим розвитком лісгосподарського потенціалу. *The 9th International conference – Science and society (February 1, 2019) Accent Graphics Communications & Publishing, Hamilton, Canada*, 2019. P. 160–172.
3. Дребот О.І., Шершун М.Х., Шкуратов О.І. Збалансований розвиток лісового сектору економіки в контексті європейської інтеграції України: монографія. Київ: Аграрна наука, 2014. 58 с.
4. Лицур І.М., Карпук А.І. Механізм фіскального регулювання лісгосподарювання. *Економіка природокористування і сталий розвиток*. Київ: ДУ ІЕПСР НАН України, 2018. № 1–2 (20–21). С. 67–72. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/161909>.
5. Дребот О.І. Сутність інституціонального середовища лісового сектору економіки. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2012. Вип. 22.10. С. 187–193.
6. Дребот О.І., Задача С.О. Методологічні основи інституціонального забезпечення збалансованого розвитку лісового сектора економіки. *Збалансоване природокористування*. 2013. № 4. С. 10–16.

7. Фурдичко О., Дребот О. Лісовий сектор економіки України: проблеми і перспективи розвитку. *Економіка України*. 2012. № 3. С. 70–80.
8. Дребот О.І. Інституціональне середовище збалансованого лісокористування. *Міжнародна стратегія економічного розвитку регіону: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Суми, 19–21 червня 2012 р.) / за заг. ред. О.В. Прокопенко. Суми: СумДУ, 2012. С. 37–39. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/324283313.pdf>.
9. Данилишин Б.М., Міщенко В.С. Рентна політика в Україні. Київ: НІЧЛАВА, 2004. С. 7. 68 с.
10. Лицур І.М. Лісоресурсний потенціал України. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2005. № 7. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/lisoresourcesniy-potentsial-ukrayini>
11. Ярова І.Є., Мішеніна Н.В., Пізняк Т.І. Просторовий аналіз відтворення лісоресурсного потенціалу: еколого-економічний аспект. 2018. URL: https://mmi.fem.sumdu.edu.ua/sites/default/files/mmi2018_1_406_418.pdf.
12. Ukr.bio: веб-сайт. URL: https://ukr.bio/?menu_id=11&page_id=139&spi=101.
13. Лісове господарство України: проблеми та перспективи. Міжвідомча аналітично-консультативна рада з питань розвитку продуктивних сил і виробничих відносин / за ред. І.Р. Юхновського. Київ: ДУС, 2003. С. 58, 171–174.
14. Економічні райони України. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%95%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BC%D1%96%D1%87%D0%BD%D1%96_%D1%80%D0%B0%D0%B9%D0%BE%D0%BD%D0%B8_%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8 (дата звернення: 11.01.2021).
15. Мартусенко І.В., Погріщук Б.В. Регіональна економіка: підручник. Тернопіль: Крок, 2015. URL: https://pidru4niki.com/76309/rps/regionalna_ekonomika (дата звернення: 11.01.2021).
16. Зінь Е.А. Регіональна економіка: підручник. 2007 URL: https://pidru4niki.com/1584072021440/rps/regionalna_ekonomika (дата звернення: 11.01.2021).
17. Звіт про стратегічну екологічну оцінку Стратегії збалансованого регіонального розвитку Вінницької області на період до 2027 року. URL: [https://vinrada.gov.ua/upload/files/7sklikannya/42pozases/92-1\(2\).pdf](https://vinrada.gov.ua/upload/files/7sklikannya/42pozases/92-1(2).pdf) (дата звернення 11.01.2021).
18. Аналітично-описова частина до Стратегії регіонального розвитку Вінницької області на період до 2027 року. URL: http://vin.gov.ua/images/doc/vin/ODA/strategy/CEanaliz_.pdf (дата звернення: 11.01.2021).
19. Стратегія збалансованого регіонального розвитку Вінницької області на період до 2027 року URL: [https://vinrada.gov.ua/upload/files/7sklikannya/42pozases/921\(2\).pdf](https://vinrada.gov.ua/upload/files/7sklikannya/42pozases/921(2).pdf) (дата звернення: 11.01.2021).
20. Стратегія розвитку Тернопільської області на 2021–2027 роки та План заходів з її реалізації у 2021–2023 роках. URL: <https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2021/02/strategiya-rozvytku-ternopilskoyi-oblasti-na-2021-2027-roku.pdf> (дата звернення: 11.01.2021)
21. Стратегія розвитку Хмельницької області на 2021–2027 роки URL: <https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2020/04/strategiya-rozvytku-hmelnyczkoyi-oblasti-na-2021-2027-roku.pdf> (дата звернення: 11.01.2021).
22. Киценко О.П. Принципи здійснення державної фінансової підтримки лісового господарства. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія: Юридичні науки. 2017. № 3. С. 17–21. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnjiu_2017_3_5.

INSTITUTIONAL SUPPORT FOR THE DEVELOPMENT OF RESOURCE POTENTIAL OF THE FORESTRY OF PODILSKYI ECONOMIC REGION

O. Yaremko

PhD in Economics, Ternopil Regional Department of Forestry and Hunting
(Ternopil, Ukraine)

e-mail: OYaremko@i.ua; ORCID <https://orcid.org/0000-0003-4619-0527>

The article analyzes and reveals the basis of institutional approaches in the forest sector. The issue of forest resource potential in the regional context is revealed in detail and the economic factors that create conditions for its development are identified. The theoretical substantiation of economic zoning of territories is covered. The stages of development of the mechanism of the state support of forestry of the Podilskiy economic region are offered.

Keywords: natural resource potential, forest resource potential, institutionalization, economic zoning.

REFERENCES

1. Orlatyi, M.K., Romaniuk, S.A., & Dehtiarova, I.O. (2014). *Resursnyi potentsial rehionu: navchalnyi posibnyk [Resource potential of the region: tutorial]*. Kyiv: NADU [in Ukrainian].
2. Horbyk, V.M. (2019) Problemy ta napriamy vdoskonalennia derzhavnoi polityky upravlinnia zbalansovanim rozvytkom lisohospodarskoho potentsialu [Problems and directions of improvement of the state

- policy of management of balanced development of forestry potential]. *The 9th International conference – Science and society (February 1, 2019) Accent Graphics Communications & Publishing, Hamilton, Canada*, 160–172 [in Ukrainian].
3. Drebot, O. I., Shershun, M. Kh., & Shkuratov, O. I. (2014). *Zbalansovanyi rozvytok lisovoho sektoru ekonomiky v konteksti yevropeiskoi intehtratsii Ukrainy: monohrafiia [Balanced development of the forest sector in the context of European integration of Ukraine: monograph]*. Kyiv: Ahrarna nauka [in Ukrainian].
 4. Lytsur, I. M., & Karpuk, A. I. (2018). Mekhanizm fiskalnoho rehuliuвання lisohospodariuvannya [Mechanism of fiscal regulation of forestry]. *Ekonomika pryrodokorystuvannya i stalyyi rozvytok – Environmental Economics and Sustainable Development*, 1–2 (20–21), 67–72. URL: <http://dspace.nbu.gov.ua/handle/123456789/161909> [in Ukrainian].
 5. Drebot, O. I. (2012). Sutnist instytutsionalnoho seredovyshcha lisovoho sektoru ekonomiky [The essence of the institutional environment of the forest sector of the economy]. *Naukovyi visnyk NLTU Ukrainy – Scientific Bulletin of UNFU*, 22(10), 187–193 [in Ukrainian].
 6. Drebot, O. I., & Zadachyna, S. O. (2013). Metodolohichni osnovy instytutsionalnoho zabezpechennia zbalansovanoho rozvytku lisovoho sektora ekonomiky [Methodological bases of institutional support of balanced development of the forest sector of the economy]. *Zbalansovane pryrodokorystuvannya – Balanced nature management*, (4), 10–16 [in Ukrainian].
 7. Furdychko, O., & Drebot, O. (2012). Lisovyi sektor ekonomiky Ukrainy: problemy i perspektyvy rozvytku [Forest sector of Ukraine's economy: problems and prospects of development]. *Ekonomika Ukrainy – Economy of Ukraine*, (3), 70–80 [in Ukrainian].
 8. Drebot O.I. (2012) Instytutsionalne seredovyshche zbalansovanoho lisokorystuvannya. Mizhnarodna stratehiia ekonomichnoho rozvytku rehionu '19: *Materialy III Mizhnarodnoyi naukovopraktychnoyi konferentsiyi (Sumy, 19–21 chervnia 2012 r.) – Proceedings of the III International Scientific and Practical Conference*. (pp. 37–39). O.V. Prokopenko (Eds). Sumy: SumDU URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/324283313.pdf> [in Ukrainian].
 9. Danylyshyn, B.M., & Mishchenko, V.S. (2004). *Rentna polityka v Ukraini [Rent policy in Ukraine]*. Kyiv: ZAT «NICH LAVA» [in Ukrainian].
 10. Lytsur, I.M. (2005). Lisothersursnyi potentsial Ukrainy [Wood-resource potential of Ukraine]. *Naukovyi visnyk NLTU Ukrainy – Scientific Bulletin of UNFU*, URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/lisothersursniy-potentsial-ukrayini> [in Ukrainian].
 11. Yarova, I.Ye., Mishenina, N.V., & Pizniak, T.I. (2018). Prostorovyi analiz vidtvorennia lisothersurnoho potentsialu: ekoloho-ekonomichnyi aspekt [Space analysis of reproduction of the forest potential: ecological and economic aspect]. *Marketynh i menedzhment innovatsii – Marketing and management of innovation*. URL: https://mmi.fem.sumdu.edu.ua/sites/default/files/mmi2018_1_406_418.pdf [in Ukrainian].
 12. Ukr.bio: website. URL: https://ukr.bio/?menu_id=11&page_id=139&spi=101 [in Ukrainian].
 13. Yuhnovskoho. I.R. (Ed). (2003). *Lisove hospodarstvo Ukrainy: problemy ta perspektyvy. Mizhvidomcha analitychno-konsultatyvna rada z pytan rozvytku produktyvnykh syl i vyrobnychkykh vidnosyn [Forestry of Ukraine: problems and prospects. Interdepartmental analytical and advisory council on the development of productive forces and production relations]*. Kyiv: DUS, 58, 171 — 174 [in Ukrainian].
 14. Ekonomichni raiony Ukrainy [Economic regions of Ukraine]. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%95%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D1%96%D1%87%D0%BD%D1%96_%D1%80%D0%B0%D0%B9%D0%BE%D0%BD%D0%B8_%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8 [in Ukrainian].
 15. Martusenko, I.V., & Pohrishchuk, B.V. (2015). *Rehionalna ekonomika: pidruchnyk [Regional economy: tutorial]*. Ternopil: Krok. URL: https://pidru4niki.com/76309/rps/regionalna_ekonomika [in Ukrainian].
 16. Zin, E.A. (2007). *Rehionalna ekonomika: pidruchnyk [Regional economics: tutorial]*. URL: https://pidru4niki.com/1584072021440/rps/regionalna_ekonomika [in Ukrainian].
 17. Zvit pro stratehichnu ekolohichnu otsinku Stratehii zbalansovanoho rehionalnoho rozvytku Vinnytskoi oblasti na period do 2027 roku [Report on Strategic Environmental Assessment of the Strategy of Balanced Regional Development of Vinnytsia Region until 2027]. URL: [https://vinrada.gov.ua/upload/files/7sklikannya/42pozases/921\(2\).pdf](https://vinrada.gov.ua/upload/files/7sklikannya/42pozases/921(2).pdf) [in Ukrainian].
 18. Analitychno-opysova chastyna do Stratehii rehionalnoho rozvytku Vinnytskoi oblasti na period do 2027 roku [Analytical and descriptive part to the Strategy of regional development of Vinnytsia region for the period up to 2027]. URL: http://vin.gov.ua/images/doc/vin/ODA/strategy/CEanaliz_.pdf [in Ukrainian].
 19. Stratehiia zbalansovanoho rehionalnoho rozvytku Vinnytskoi oblasti na period do 2027 roku [Strategy of balanced regional development of Vinnytsia region for the period up to 2027]. URL: [https://vinrada.gov.ua/upload/files/7sklikannya/42pozases/921\(2\).pdf](https://vinrada.gov.ua/upload/files/7sklikannya/42pozases/921(2).pdf) [in Ukrainian].
 20. Stratehiia rozvytku Ternopilskoi oblasti na 2021–2027 roky ta Plan zakhodiv z yii realizatsii u 2021–2023 rokakh [Development strategy Ternopil region 2021–2027 years and Action Plan for its implemen-

- tation in the years 2021-2023]. URL: <https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2021/02/strategiya-rozvytku-ternopilskoyi-oblasti-na-2021-2027-roky.pdf> [in Ukrainian].
21. Stratehiia rozvytku Khmelnytskoi oblasti na 2021-2027 roky [Development strategy of Khmelnytsky region for 2021-2027] URL: <https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2020/04/strategiya-rozvytku-hmelnytskoyi-oblasti-na-2021-2027-roky.pdf> [in Ukrainian].
 22. Kytsenko, O. P. (2017). Pryntsypy zdiisnennia derzhavnoi finansovoi pidtrymky lisovoho hospodarstva [Principles of state financial support of forestry.]. *Mizhnarodnyi naukovyi zhurnal Internauka — Multidisciplinary International scientific journal «Internauka»*, (3), 17-21. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/mniju_2017_3_5 [in Ukrainian].

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Яремко Олег Павлович, кандидат економічних наук, начальник, Тернопільське обласне управління лісового і мисливського господарства (м. Тернопіль, Україна; e-mail: OYaremko@i.ua; ORCID <https://orcid.org/0000-0003-4619-0527>)

Новини

Новини

Новини • Новини • Новини

Згідно з Законом «Про засади моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів», який вводиться в дію з 1 січня 2021 року, Держекоінспекція почне здійснювати перевірку документів про викиди парникових газів. Підставою для прийняття цього закону є необхідність України в рамках Угоди про асоціацію з ЄС наблизити законодавство до європейського. «Важливим є впровадження Директиви 2003/87/ЄС, згідно з якою є обов'язковим створення системи торгівлі викидами парниковими газами. Вона передбачає отримання суб'єктами господарювання дозволу на певну кількість викидів. У разі, якщо обсяг утворених парникових газів менший, підприємство може продати «залишок» викидів іншому суб'єкту», — зазначив голова Держекоінспекції Андрій Мальований